

CRÍTQUES A NIETZSCHE

En primer lloc s'ha d'assenyalar que les crítiques del pensament nietzscheà basades en la sífilis, les malalties mentals que va patir o la seva relació amb el nazisme van quedar invalidades ja fa temps. Les que fan referència als seus problemes de salut (ja sigui mental o física) tracten de deslegitimar les seves idees sense entrar en elles, partint de la base que es tracten de les idees d'un dement, d'un boig i negar-se a considerar el seu pensament per aquest fet; evidentment aquesta no és una crítica legítima a nivell filosòfic ja que no se centra en els problemes o contradiccions del seu pensament, sinó més aviat en el personatge en sí mateix.

Per altra banda, les crítiques que l'acusaven de ser un defensor del nazisme van quedar també desautoritzades quan es va descobrir la manipulació, per part de la seva germana, de fragments de la seva obra. Que els nazis agafessin part de les crítiques al judaisme o al cristianisme i les utilitzessin per justificar les seves atrocitats no significa que Nietzsche fos nazi (els avenços en la física d'Einstein van possibilitar, anys més tard, la fabricació de bombes atòmiques i això no el converteix en un assassí).

Gran part del pensament de Nietzsche constitueix una crítica de les bases de la cultura occidental. Tot i el seu to insultant i el seu menyspreu cap a la moral, la religió, la política, la filosofia etc. tradicionals, va demostrar que coneixia molt bé allò que rebutjava i en aquest sentit és difícil establir una crítica del seu pensament. La filosofia de Nietzsche consisteix en destruir, a martellades, les bases de la tradició rebuda, per tant, sembla que l'única rèplica possible és situar-nos en l'extrem oposat: defensar l'ordre i la postura tradicional que ell desmunta. Així que intentarem dirigir les crítiques a la part constructiva del seu pensament, tot i sabent que ell hauria qüestionat la major part de les objeccions que puguem fer-li dient-nos que formen part de la perspectiva de l'últim home (el pitjor de tots, el més ressentit i el que rebutja la vida).

Crítica a la indefinició del superhome: El vitalisme de Nietzsche el condueix a fer una defensa del valor de la llibertat, tot i que el preu a pagar sigui l'autosuficiència i l'aïllament; aquest valor es materialitza en la figura del superhome, el que accepta la mort de Déu i no el substitueix per altres valors, el que assumeix plenament la vida. Ens diu que el superhome és el més fort, el més noble, l'autèntic filòsof que estableix nous valors no commensurables amb els establerts ni amb cap criteri extern a la vida. Nietzsche explica el procés de la generació del superhome amb la metàfora de les tres transformacions i l'identifica amb la figura del nen (en tant que creador espontani del propi joc). La imatge del nen com a superhome és prou il·lustrativa perquè podem entendre que en un nen tot està per definir i no està "contaminat" per la cultura tradicional. En altres textos ens definirà una mica més el superhome dient-nos que té la voluntat de poder i és l'únic que supera la prova de l'etern retorn.

La imatge del superhome sembla doncs mig traçada, poc acotada i sembla ser que Nietzsche va preferir no concretar -la més precisament perquè es tracta d'un ésser tan diferent als individus contemporanis que si hagués intentat definir-la més segurament hauria acabat contaminada.

Tenim en compte que es tracta d'un ésser nou i per això només en podia esbossar alguns trets, però la imatge que ens ofereix Nietzsche està tan poc definida que és fàcil imaginar-se el superhome com l'[infant salvatge](#), que havia crescut sol en mig del bosc, aïllat de la civilització.

Hi ha moments però, en que Nietzsche ens diu que l'home normal és un tràmit, entre l'animal i el superhome, com si aquest fos el fruit d'una evolució entre els homes : està clar que l'infant salvatge ens ofereix una imatge més propera a la dels animals (que a la d'un home evolucionat) i des d'aquesta perspectiva no podríem identificar el superhome amb aquesta figura. No obstant, sí que és veritat que un infant salvatge no estaria contaminat pels valors de la cultura occidental, segurament seria la persona més autosuficient i aïllada i probablement seguiria el seu instint vital per sobre de qualsevol cosa.

Sabem que Nietzsche ens parlava del retorn als valors primitius, i possiblement li hagués interessat molt la història d'aquest cas, però és aquesta la imatge que ens hem de fer del superhome? La figura d'aquest nen és el que representa l'autèntic filòsof? És probable que no, però, si més no, l'exemple és prou il·lustratiu com per posar en relleu el fet que la indefinició del superhome pot ser problemàtica.

Crítica a l'individualisme: Sembla clar que el pensament de Nietzsche no és social, valora l'individualisme per sobre la cooperació i de fet, rebutja els valors fonamentals per la convivència social perquè els considera contraris als de la vida. Segons ell, els valors com l'amabilitat o la compassió estan contaminats i els hem de rebutjar perquè impedeixen al fort, al noble, arribar al seu zenit i acceptar la voluntat de poder que el convertirà en un ésser lliure, amo i senyor del seu propi destí. S'ha d'assumir que els homes no són iguals i, en tot cas, una lluita de classes és necessària perquè la disputa entre els grups socials garantirà que els millors (que és d'on sorgeix el superhome) dominin els pitjors; els millors, que no són els burgesos (aquests són l'últim home), ni el proletariat (que és dominable i dèbil), sinó els millors de veritat, una classe de nobles, aristocràtica (en el sentit etimològic de la paraula, en grec *aristós* significa els millors); segons ell, si desapareixen les classes es genera una falsa igualtat.

La idea de que hi ha homes millors que d'altres i han de sobresortir ha fet que molts considerin a Nietzsche un filòsof elitista, fet que ell mateix no tracta de negar, sinó en tot cas d'afirmar. Però altres concepcions filosòfiques de la mateixa època, tant o més crítiques com la nietzscheana amb el model social establert, no posen l'èmfasi en la diferència natural dels homes i la individualitat, sinó més aviat el contrari: Marx considera que els homes estan alienats però no per la influència de la cultura occidental, sinó per les relacions econòmiques que s'han establert entre burgesos i proletaris; la lluita de classes es donarà a causa del sofriment del proletariat, que estimularà les revoltes i el condueix al canvi: una societat igualitària, on es promouen els valors socials per sobre de la individualitat.

Des d'una òptica diferent també li podríem preguntar a Nietzsche per què posa tanta èmfasi en la individualitat; sabem per què critica alguns dels valors tradicionals perquè han convertit els homes en esclaus d'una moral que els subjuga, els oprimeix, però, realment l'única alternativa és la de valorar l'individualisme? Nietzsche es considerava un gran admirador de la societat grega presocràtica, deia que els grecs eren un poble profundament vital perquè havia estat capaç de captar les dimensions profundes de la realitat sense ocultar cap d'elles i les expressava amb el culte als déus Apol·lo i Dionís. Aquesta vitalitat pròpia dels grecs no anava deslligada del sentiment de poble, de pertànyer a una comunitat, de fet, les

idees com l'individualisme no tenien sentit. Aleshores, per què diu Nietzsche que s'ha de renunciar a la col·lectivitat per acceptar el valor de la vida? No sembla que els grecs arcaics que tan admirava tinguessin problemes en compatibilitzar les dues coses.

Crítica al vitalisme com a únic valor: En la mateixa línia que la reflexió anterior podem preguntar-nos per què el superhome només ha de considerar el valor de la vida i res més. Precisament, segons Nietzsche, la grandesa dels grecs arcaics consistia en equilibrar els dos principis de la realitat: el de la vida i el de la raó. El valor de la vida estava representat per l'esperit dionisiac, que simbolitza el vigor, la font de plaer, l'embriaguesa, la desmesura, la renovació i la destrucció (s'expressa fonamentalment en la música i la poesia lírica). El valor de la raó, en canvi, estava representat per l'esperit apol·lini, que simbolitza l'ordre, l'harmonia, la figura i les formes de la raó (s'expressa fonamentalment en l'epopeia i l'escultura). La grandesa de l'art grec venia donada, segons Nietzsche, per la unió d'aquests dos aspectes. Tal és el cas de la tragèdia que posseïa un element apol·lini (allò escènic, allò figuratiu) i un element dionisiac (el cor, la música).

La cultura occidental es fonamenta, segons Nietzsche, per la dissociació d'aquests dos valors i la subordinació de la vida al valor racional. Des d'aquesta perspectiva no seria igual de pernicios per l'home que allò racional quedés totalment subordinat a allò vital? Si el problema és que, en un moment donat, aquests valors es van desequilibrar, la solució podria consistir en anivellar-los i no en fer passar un (el de la vida) per sobre de l'altre (el de la raó).

Crítica a la misogínia: els escrits de Nietzsche dedicats a les dones han suscitat una gran polèmica. En varis textos demostra un caràcter misogin ben definit, fent apologia del tracte que es donava a les dones en l'antiguitat. També es mostra en contra de la igualtat de drets i critica l'avenç de les postures feministes. Alguns historiadors han assenyalat que les afirmacions misògines de Nietzsche estaven influïdes per els seus fracassos sentimentals i la mala relació que tenia amb el gènere femení, però òbviament, res de tot això pot justificar afirmar, per exemple, que les dones són intel·lectualment estèrils.

Està clar que cap afirmació misògina tampoc pot estar justificada dins del pensament filosòfic de Nietzsche: si hi ha homes més nobles que d'altres també hi ha dones que sobresurten sobre la resta i no té sentit atacar a tot el gènere.

Més enllà de les crítiques evidents, hem de dir que Nietzsche, en aquest punt se situa en una moral molt semblant a la que ell mateix critica. La consideració de que les dones només serveixen per la reproducció, més enllà del sexisme evident, està vinculada a les arrels de la religió i la moral tradicionals que el mateix Nietzsche va definir com els productes culturals encarregats de la decadència del pensament occidental.

Per altra banda, la hipòtesi de que les seves misogínia estigués relacionada amb els desenganys amorosos de la seva vida real el situa dins de la perspectiva de l'esser que ell va catalogar com el més menyspreable: l'últim home, l'home ressentit que arrossega la càrrega, en aquest cas, dels seus fracassos en el terreny sentimental.